

บทความพิเศษ

เอกรินทร์ ต่วนศิริ

อาจารย์ประจำ คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

เครือข่ายประชาสังคมชายแดนใต้ท่ามกลางความรุนแรง¹ (ตอนจบ: เพศวิถี พื้นที่ และความหมาย ในการเคลื่อนไหวเพื่อชายแดนใต้)

จากการมีเวทีพบปะกันอย่างสม่ำเสมอ และมีกิจกรรมเคลื่อนไหวร่วมกันตามสถานการณ์ในพื้นที่ ประกอบกับการกระตุ้นหนุนเสริมจากสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา ทำให้กลุ่ม องค์กรต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การก่อตัวความคิด และก่อตัวกลุ่มคน ซึ่งได้แก่ นักพัฒนาอาวุโสและนักกิจกรรมสังคมที่เป็นแกนประสานงานเครือข่าย องค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ ประมาณ 40 คน ที่มีคุณลักษณะสำคัญคือ เป็นกลุ่ม องค์กรที่ทำงาน พัฒนาสังคมที่อยู่นอกภาครัฐ ต่างคนต่างมีกิจกรรมงานพัฒนาไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น และภาคประชาสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ จนในที่สุดได้พัฒนาและก่อตัวกลไกประสาน เชื่อมโยงเครือข่ายภาคประชาชน ประชาสังคมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในนาม “สภาประชาสังคมชายแดนใต้” เพื่อเป็นองค์กรประสานงานกลาง และเป็นเวทีประชุมพบปะประจำของเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน และองค์กร ประชาสังคมที่มีถิ่นฐานที่ตั้งหรือดำเนินงานพัฒนาสังคมอย่างถาวรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนามีบทบาทสนับสนุนให้เกิดบรรยากาศของการแลกเปลี่ยน ของคณะกรรมการ รวมทั้งจัดฝึกอบรมเสริมสร้างองค์ความรู้เพิ่มเติม แก่บุคลากรของสภาประชาสังคม ตลอดจนคอยให้คำแนะนำ ต่อสภาประชาสังคมชายแดนใต้

¹ บทความชิ้นนี้เขียนขึ้นมาใหม่ ซึ่งได้นำข้อมูลบางส่วนจากหนังสือ เครือข่ายประชาสังคม: พลวัตและบทเรียนการพัฒนา สู้สันติภาพชายแดนใต้ ชุดความรู้โครงการสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นเพื่อฟื้นฟูชายแดนใต้ (ชชต.) ลำดับที่ 6 ภายใต้การ สนับสนุนของสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

การออกแบบการบริหารจัดการภายในสภา ที่กำหนดโครงสร้างให้มีเลขาธิการสภา คอยทำหน้าที่ในการบริหารจัดการภายในองค์กรให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ สนับสนุนงานของสภา ทั้งในแง่ของการบริหารทรัพยากรบุคคลและการจัดการการประชุมสภา ทำให้เกิดระบบการทำงานที่สามารถรองรับการดำเนินกิจกรรมในปัจจุบัน และการขยายตัวของกิจกรรมในอนาคตได้อย่างดี โดยมีการจัดตั้งกองเลขาธิการสภาประชาสังคม ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้แก่การทำงานของคณะกรรมการสภาประชาสังคม เช่น อำนวยการจัดประชุมของคณะกรรมการ การติดต่อประสานงาน การดูแลงบประมาณ ไปจนถึงการจัดเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการทำงานที่คล่องตัวและมีการบริหารจัดการที่ดี เนื่องจากข้อจำกัดของกรรมการแต่ละคนที่มีภารกิจมาก จึงเป็นกลไกที่จำเป็นสำหรับการขับเคลื่อนงานในรูปแบบการจัดการโครงการและระบบความสัมพันธ์แนวราบ เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิก กรรมการสภา และทีมเลขานุการ ที่ต้องมีการติดต่อประสานงานกันโดยตลอด

“ปัจจุบันการบริหารจัดการภายในถือว่ายังไม่ร้อยเปอร์เซ็นต์ เรายังไม่มีสำนักงานเป็นของตัวเอง น้อยๆ ที่มาทำงานในกองเลขานุการก็ถือว่าเป็นมือใหม่ ต้องคอยดูแลและปรับประคอง ส่วนตัวผมก็ยังไม่ได้อยู่กับที่ ต้องเดินทางตลอด ทำให้การทำงานไม่เต็มใจอย่างที่ตั้งใจไว้”

(รอชดี เลิศอรียะพงษ์กุล, สัมภาษณ์ 11 ตุลาคม 2555)

การทำงานของฝ่ายกองเลขาฯ ถือได้ว่าเป็นคนทำงานเบื้องหลังที่คอยสนับสนุนการทำงานของสภาฯ ในด้านการบริหารจัดการอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปบุคลากรในทีมเลขาฯ มักมีอาวุโสหน่อยและประสบการณ์การทำงานด้านสังคมน้อยกว่าสมาชิกสภาฯ ซึ่งมักเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากหลายองค์กรและมีบทบาททางสังคมสูง ทำให้ไม่สามารถทำงานเชิงรุกได้เท่าที่ควร ต้องรอให้หัวหน้างาน หรือเลขาธิการสภาฯ กรรมการสภาฯ เป็นคนคอยกำหนดการทำงานต่างๆ นอกเหนือจากการแจ้งข่าวความเคลื่อนไหว การประสานงาน ติดตามงานและกิจกรรมต่างๆ ของสภาประชาสังคมให้กรรมการทราบ แม้ว่าจะมีข้อจำกัดดังกล่าว แต่นับได้ว่า กองเลขาฯ มีส่วนสำคัญอย่างมากในการจัดการให้เกิดการสั่นไหว คล่องตัว ไม่ติดขัด ของระบบงานในความเป็นองค์กร อีกทั้งมีส่วนช่วยเชื่อมโยง สร้างบรรยากาศการทำงานอีกด้วย

“...เนื่องจากต้องติดต่อประสานงานกันบ่อย เราก็มีความพยายามทำให้เกิดบรรยากาศของการทำงานแบบเป็นกันเอง และให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะกรรมการหลายคนเป็นผู้ใหญ่ เรื่องบางเรื่อง เราก็ต้องช่วยกัน อย่างเช่นเรื่องการจัดการเงิน”

(กองเลขาฯ สภาประชาสังคมชายแดนใต้, สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

การดำเนินงานของสภาฯ เป็นไปได้ด้วยดีต้องอาศัยทีมงานหรือกองเลขาฯ ที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งต้องเข้าใจวัฒนธรรมองค์กรและการทำงานของภาคประชาสังคมในพื้นที่อยู่บ้างแล้ว ซึ่งปัจจุบันการแสวงหาบุคลากรที่มีคุณสมบัติดังกล่าว เป็นเรื่องไม่่ง่ายนัก เพราะการทำงานด้านนี้ต้องมีใจรักและจิตใจอาสาด้วยระบบงานที่ยังเป็นลักษณะของโครงการไม่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมส่วนใหญ่ที่มองความมั่นคงของงานอยู่ในระบบราชการหรือบริษัทเอกชน แต่กระนั้นคนทำงานส่วนใหญ่ที่ทำงานร่วมกับสภาฯ ก็เป็นคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ที่มีความคิดเป็นตัวของตัวเอง มีความหวังว่าการทำงานลักษณะอย่างนี้จะช่วยเหลือสถานการณ์ในบ้านตนเองได้ และมีจิตใจอาสาที่จะทำงานเพื่อสังคม จึงนับว่าเป็นกองหนุนที่สำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานในลักษณะเครือข่ายเช่นนี้

“การทำงานตรงนี้เราเองก็มีความสุข เพราะด้วยเนื้องานที่มีความเกี่ยวข้องกับบ้านเรา เราต้องการแก้ไขปัญหามัน ... งานที่เราทำก็มีความภาคภูมิใจเพราะเสมือนเราได้แก้ไขปัญหามาด้วย เราต้องการให้กรรมการสภาฯ ทำงานได้เต็มที่ ส่วนทางเราเองก็อยากทำงานที่สนับสนุนทุกอย่าง เพราะนี่คือ บ้านของเรา”

(กองเลขาฯสภาประชาสังคมชายแดนใต้,
สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

ความเป็น “พื้นที่กลาง” ของสภาประชาสังคมชายแดนใต้

หากพิจารณาในแง่หนึ่ง สภาประชาสังคมชายแดนใต้ก็มีสถานะเป็น “พื้นที่กลาง” ซึ่งนักคิดคนสำคัญอย่าง เจอร์เกน ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas)² ได้บุกเบิกการอธิบายเกี่ยวกับ “พื้นที่สาธารณะ” (public sphere) ไว้ในบทวิเคราะห์สั้นๆ “The Public Sphere” ฮาเบอร์มาสให้ความหมายไว้ว่า “By public sphere we mean first of all a domain of our social life in which such a thing as public opinion can be formed. Access to the public sphere is open in principle to all citizens”³ ตามความหมายดังกล่าว พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ของชีวิตสังคมที่เปิดกว้างให้แก่ทุกคน เพื่อเข้ามาร่วมกันสร้าง “ความคิดเห็นสาธารณะ” พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยงสังคมกับรัฐ เป็นพื้นที่ที่ผู้คนในสังคมมาร่วมกันทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์ และควบคุมการทำงานของอำนาจรัฐ ส่วนหนึ่งของพื้นที่สาธารณะจึงสถาปนามาจากการสนทนา การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชนพลเมืองร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม อันเกิดขึ้นโดยไม่มี การบังคับข่มขู่หรือคุกคาม (coercion) ตามความคิดของ ฮาเบอร์มาส พื้นที่สาธารณะทางการเมือง (political public sphere) มีความหมายอย่างมากต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตยที่ใช้วิภาษวิธี (deliberative democracy) ซึ่งพื้นที่สาธารณะจะมี

² เจอร์เกน ฮาเบอร์มาส นักคิดนักวิชาการชาวเยอรมัน สำนักความคิดแฟรงก์เฟิร์ต (Frankfurt School of Critical Theory) ถือเป็นหนึ่งในสำนักคิดก้าวหน้าที่ศึกษาค้นหาเหตุผลและวิพากษ์วิจารณ์การดำรงอยู่ของสังคมสมัยใหม่ เขาได้นำเสนอเรื่อง “พื้นที่สาธารณะ” ให้สังคมเห็นความสำคัญ และนำมาเชื่อมโยงกับเรื่องสิทธิเสรีภาพ และความรับผิดชอบกับปัญหาสังคม การเมือง

³ ใน Seidman, S. (ed.). (1989). Jürgen Habermas on Society and Politics. Boston: Beacon Press. p. 231

บทบาทอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับมุมมองความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม หากมองว่ารัฐควรทำทุกอย่างแบบเบ็ดเสร็จ ควรจะจัดการบ้านเมืองอย่างไรโดยไม่ต้องปรึกษาหารือใคร เป็นผู้ให้หลักประกันด้านสิทธิเสรีภาพกับประชาชน ถ้าเช่นนั้นพื้นที่สาธารณะก็ไม่มีควมหมายทางการเมืองแต่อย่างใด แต่จะมีความหมายก็ต่อเมื่อ เป็นที่ที่ผู้คนมาร่วมกันสร้างความคิดเห็นสาธารณะสามารถวิพากษ์วิจารณ์รัฐ ควบคุมการทำงานของรัฐบาล และให้ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการบ้านเมืองได้

เมื่อพิจารณาจากเป้าประสงค์ของการก่อตั้งสภาประชาสังคมชายแดนใต้ อาจกล่าวได้ว่า มีความสอดคล้องกับความเป็น “พื้นที่สาธารณะ” หรือพื้นที่กลางตามความหมายข้างต้นในแง่ที่เป็นความพยายามของภาคประชาสังคม ในการสร้างพื้นที่ทางสังคมแบบใหม่ที่สามารถแสดงออกถึงความคิดเห็นอันหลากหลายได้อย่างปลอดภัย โดยเฉพาะในบริบทพื้นที่ที่มีสถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงเกิดขึ้น

“ประเด็นหลักของสภาประชาสังคมชายแดนใต้วันนี้ก็คือ ต้องการสร้างพื้นที่กลางจริงๆ มีความเป็นกลางด้วย สามารถเอาคนที่เห็นต่างจากรัฐมาพูดคุยกันได้ ทุกองค์กรมาแสดงความคิดเห็น ความคิด เพื่อสันติภาพ เราอยากให้บรรยากาศชายแดนใต้เปิดมากขึ้น ฉะนั้นถือว่าเป็นภารกิจอันสำคัญยิ่ง”

(ประสิทธิ์ เมฆสุวรรณ,
สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2555)

ทั้งนี้ กิจกรรมสำคัญที่สะท้อนสถานะความเป็นพื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่กลางของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ ได้แก่ การประชุมสภาประจำเดือน ซึ่งจากเข้าร่วมสังเกตการณ์การประชุมสภาฯ พบว่า

(1) หลายคนที่เป็นกรรมการสภาฯ มีความแตกต่างหลากหลายกันมาก ทั้งในแง่ภูมิหลัง ประสบการณ์การทำงาน และอุดมการณ์การทำงาน การจัดประชุมและทำให้เป็นพื้นที่สำหรับการรับฟังกันได้ และร่วมกันประมวลความคิดเห็นที่หลากหลาย เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดทิศทางการทำงานของสภาฯ ในแง่นี้จึงถือได้ว่าเป็น “คลังประสบการณ์” หรือเป็นที่แสดงออกถึงความรุ่มรวยทางปัญญาสาธารณะก็ว่าได้

(2) วิธีการประชุมแลกเปลี่ยนหรือการอภิปรายกำหนดให้มีการแสดงเหตุผล ชัดประสพการณ์ของตนเอง เพื่อการแลกเปลี่ยนและสนับสนุนข้อถกเถียงของตน ซึ่งแน่นอนว่าในการประชุมแต่ละครั้งมักมีการแสดงความคิดเห็นที่ต่างกักันระหว่างสมาชิกสภาฯ แต่กติกาก็ให้มีการยอมรับมติที่ประชุมเมื่อจะต้องทำงานร่วมกัน ก็ได้รับการยอมรับและปฏิบัติตามด้วยดี ซึ่งการสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันเช่นนี้ มีผลต่อการลดความขัดแย้ง ตลอดจนความเหลื่อมล้ำเชิงอำนาจของบรรดาสมาชิกสภาฯ ลงไปได้ด้วย เพื่อไม่ให้เป็นแรงจูงใจอันเกิดจากการครอบงำ สั่งการ

(3) การประชุมทุกครั้ง มักจะมีข้อมูล ความรู้ใหม่ๆ มาแลกเปลี่ยนกันอยู่เสมอ กรรมการสภาฯ แต่ละคนก็จะนำข้อมูลที่ได้รับจากองค์กรที่ตนสังกัดติดตัวมาด้วย ลักษณะเช่นนี้ หลายครั้งสามารถช่วยถ่วงดุลในเรื่องการรับรู้ ความเข้าใจข่าวสารข้อมูล ให้เป็นการแลกเปลี่ยนแนวราบมากยิ่งขึ้น เมื่อเกิดเหตุการณ์เฉพาะหน้าหรือ

ความรุนแรง บทวิเคราะห์ในการประชุมก็จะมี ความ ลุ่มลึกและรอบด้านมากขึ้น ส่งผลให้การตัดสินใจมี ประสิทธิภาพ ถูกทิศทาง และรวดเร็วมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ความท้าทายของสภา ในฐานะที่ เป็นพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่กลาง ยังคงอยู่ที่การ จัดการความหลากหลายทางความคิดและอุดมการณ์ ของสมาชิกสภา เพราะแน่นอนว่าการที่ตัวแทนองค์กร ต่างๆ ที่มาเข้าร่วมเป็นกรรมการ ย่อมมีความแตกต่าง หลากหลายทางด้านความคิดและแนวทางในการ ทำงาน ซึ่งนับเป็นเรื่องท้าทายในการจัดการอย่างยิ่ง หากการจัดการไม่เหมาะสมหรือดีพอ อาจทำให้ การดำเนินงานติดขัดล่าช้า ขาดเอกภาพ องค์กรที่ ดี การวางระบบการทำงานของสภา ที่ใช้วิธีการคัดเลือก ประธานสภา เมื่อได้ผู้ที่มีทั้งประสบการณ์และภาวะ ความเป็นผู้นำ ดังกรณีของ ครูประสิทธิ์ เมฆสุวรรณ ข้าราชการครูคนเก่าคนแก่ในพื้นที่ ก็ช่วยให้การประชุม หรือดำเนินไปได้ด้วยดี และที่ผ่านมาก็ยังไม่ปรากฏว่า สมาชิกสภา มีความเห็นแย้งกันมาก อาจเพราะ สมาชิกแต่ละคนใช้ความถ้อยที่ถ้อยอาศัยในการ แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น เพื่อให้การทำงาน ร่วมกันเกิดขึ้นได้ ดังนั้น จึงทำให้เห็นว่าการที่ สภาประชาสังคมชายแดนใต้มีองค์ประกอบของ นักคิด นักกิจกรรม ที่มีประสบการณ์การทำงานที่หลากหลาย ในพื้นที่ส่งผลเชิงบวกต่อการทำงานมากกว่าในทางลบ

“การที่ได้ครูประสิทธิ์มากำหนดที่ประธาน สภาฯ นับเป็นเรื่องที่ดีมากๆ เพราะครูประสิทธิ์ ถือได้ว่าเป็นผู้ใหญ่และมีลูกล่อลูกชนเยอะ เวลา มีการปะทะความคิดของกรรมการสภาฯ ครูประสิทธิ์ก็กำหนดที่ได้ดี สามารถทำให้การ ประชุมดำเนินการไปได้ ด้วยบุคลิกภาพ ประสานแนวคิดต่างๆ ได้ ทำให้การประชุม ดำเนินการไปอย่างราบรื่น แม้ว่าช่วงแรกๆ อาจ จะมีติดขัดบ้าง แต่หลายคนก็ปรับตัวเข้าหากัน มากขึ้น เพราะต้องทำงานร่วมกัน”

(รอซดี เลิศอรียะพงษ์กุล, สัมภาษณ์ 11 ตุลาคม 2555)

นอกจากนี้ การพยายามที่จะให้เกิด “พื้นที่กลาง” ของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ ถือว่าเป็นการเปิด พรมแดนความรู้ไปสู่การรับรู้เรียนรู้เรื่องราวใหม่ๆ และ เป็นกลไกเชิงสถาบันที่จะสร้างวัฒนธรรมของการ ถกแถลง อภิปราย กันอย่างเข้มข้นของบุคลากรในสภาฯ ซึ่งแม้ว่าจะมีความคิดเห็นบางประการที่ไม่สอดคล้องกัน แต่เมื่อต่างให้การเคารพกติกาการประชุม ก็ทำให้เกิด บรรยากาศที่เปิดกว้างมากขึ้น ตั้งแต่ระดับคนทำงาน จนถึงระดับการรับรู้ของสังคมชายแดนใต้ ทำให้ทุกเสียง มีค่าเท่าเทียมกัน เพราะมีเพียงการต่อสู้กันทางความคิด ความรู้ด้วยการแสดงเหตุผลเท่านั้น ที่จะได้รับการยอมรับ

บทเรียนและข้อสังเกต

จากข้อมูลประสบการณ์การทำงานของทั้ง 4 เครือข่ายข้างต้น ชี้ให้เห็นจุดเด่นและข้อจำกัดของ การทำงาน นำมาสู่ข้อสังเกตที่น่าสนใจอย่างน้อย 3 ประการ คือ

ไม่ให้การเรียนรู้เป็นเพียงเรื่องของความบังเอิญ

ประการแรก เครือข่ายทรัพยากรถือเป็นเครือข่ายที่มีพัฒนาการยาวนาน และต่อเนื่องที่สุดในภาคประชาสังคมชายแดนใต้ ซึ่งการรวมตัวกันในรูปเครือข่าย บนฐานของภูมิโนวัคที่เชื่อมโยงกันตั้งแต่ภูผาถึงท้องทะเล ทำให้เห็นภาพรวมเชิง นิเวศทั้งระบบ อันนำไปสู่การมองปัญหาและสาเหตุทั้งในพื้นที่ระดับย่อยและ ในระดับกว้างได้ชัดเจน และถือเป็นพัฒนาการอีกก้าวหนึ่งที่สำคัญเนื่องจาก เครือข่ายทรัพยากรได้พัฒนาตนเองเป็นเวทีกลาง (Platform) มีบทบาทในการ เชื่อมต่อระหว่างชุมชน ทุนเอกชน และหน่วยงานของรัฐได้สำเร็จ ที่สำคัญ เครือข่ายทรัพยากรเป็นกรณีตัวอย่างที่แสดงออกถึงการพัฒนาศักยภาพ ยกระดับการเคลื่อนไหวบนฐานของข้อมูล ความรู้ ที่มีการออกแบบ การรวบรวม วิเคราะห์สังเคราะห์ โดยการร่วมมือกันระหว่างชุมชน นักวิชาการชาวบ้าน และ นักวิชาการจากองค์กรที่เป็นทางการ ทำให้ผลการดำเนินงานมีน้ำหนักมากขึ้น เพราะมีการใช้เครื่องมือ มีฐานความรู้ทางวิชาการรองรับ สามารถตอบสนองต่อ เป้าหมายในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็น มากกว่าจะเป็นการ เรียนรู้อย่างบังเอิญตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าหรือเป็นครั้งคราวไป

พื้นที่ผู้หญิงในเครือข่าย

ประการต่อมา ในขณะที่บทบาทของผู้ชายและการเมืองมีพื้นที่ใน ประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานในการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเด็นต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นสิทธิทางการเมือง สิทธิการทำกิน แต่โครงการนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน แม้จะมีพัฒนาการที่ช้ากว่าโดยเปรียบเทียบ แต่กล่าวได้ว่า กลุ่มสตรี และเยาวชนถือเป็น “หน้าใหม่” ที่น่าสนใจสำหรับหน้าประวัติศาสตร์ของการ เคลื่อนไหวภาคประชาสังคมชายแดนใต้ โดยเฉพาะกลุ่มสตรีที่ถูกสถานการณ์ ผลักให้ต้องก้าวมาเป็นผู้นำครอบครัว การเปิดพื้นที่พูดคุยเรื่องสิทธิสตรีและ การเชื่อมโยงถึงหลักการศาสนา แม้จะทำให้เกิดข้อถกเถียงอยู่บ้าง แต่ได้ช่วย

เปิดมุมมอง ความคิด ได้รับรู้ เรียนรู้ที่ทำให้โลกแห่งการรับรู้และความคิด ความเชื่อเปิดกว้างออกไป ดังนั้น กล่าวได้ว่าการสร้างเครือข่ายกลุ่มสตรี เป็นการยกระดับการทำงานของกลุ่มสตรีในภาพรวม โดยการทำงานภายใต้ 5 ยุทธศาสตร์นั้น ถือว่าได้ทำให้กลุ่มสตรีเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในพื้นที่ทาง สังคมของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่เพียงในระดับพื้นที่ แต่รวมถึงในระดับ เครือข่าย ตลอดจนได้มีโอกาสแบ่งปันประสบการณ์ เรียนรู้และสร้าง องค์ความรู้ใหม่ๆ และมีทรัพยากรเข้ามาสนับสนุนกลุ่มสตรีในด้านต่างๆ มากขึ้น จากที่แต่เดิมมีพื้นที่น้อยเต็มที

ทำงานสังคมอย่างมืออาชีพ

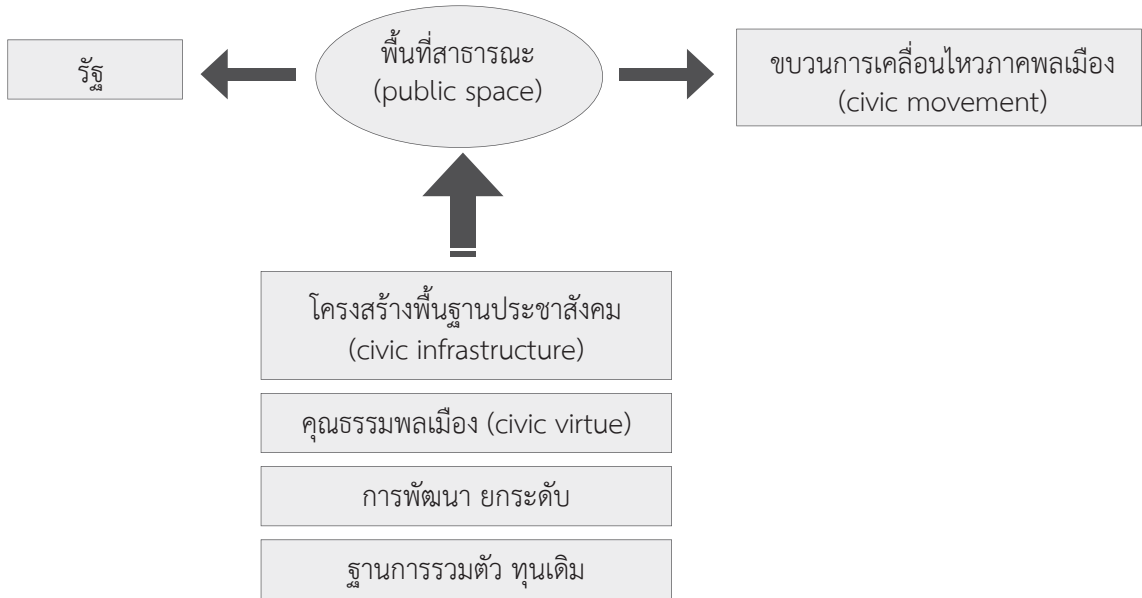
ประการสุดท้าย เครือข่ายคนทำงานทางสังคมในประเด็นสาธารณะหรือ ที่เป็นเรื่องส่วนรวมเหล่านี้ โดยมากมีทัศนคติที่มองงานที่ทำว่าเป็นงานอาสา สมัยคร ซึ่งในแง่หนึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องดี สะท้อนถึงความคิด จิตใจอาสา จิตใจ ที่มีความเสียสละ มีความปรารถนาดีต่อส่วนรวม ต่อสังคม แต่ในอีกแง่หนึ่ง กลับกลายเป็นข้อจำกัดในการขับเคลื่อนการทำงานที่เกิดจากการจัดสรรเวลา หรือการทุ่มเทกับการทำงาน ตลอดจนการมุ่งพัฒนา ยกระดับการดำเนินงาน ให้ก้าวหน้า ซึ่งสามารถจะพิจารณาด้วยการมองแบบใหม่ว่า การทำงานแบบนี้ เป็นอาชีพหนึ่ง เช่น นักพัฒนาเอกชน เป็นต้น เป็นการทำงานที่เป็นอาชีพได้ โดยสามารถพัฒนา ยกระดับการทำงานของกลุ่ม เพื่อขอทุนจากแหล่งต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้สามารถใช้เวลาในการดำเนินงาน อย่างเต็มที่ เพราะงานที่แท้จริงที่แสดงออกถึงฝีมือและมูลค่าเพิ่มภายในงาน จะแสดงออกก็โดยการทำงานแบบมืออาชีพเท่านั้น ที่ความก้าวหน้าจะมาจาก การผ่านประสบการณ์ เติบโตจากการทำงานที่มักเริ่มจากสิ่งที่เรียบง่ายไปสู่ กระบวนการที่ซับซ้อนขึ้น และพวกเขาและเธอสามารถจัดการหรือรับมือ กับมันได้

บทเรียนการพัฒนาเครือข่ายประชาสังคมชายแดนใต้

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของเครือข่ายทั้ง 4 เครือข่าย ซึ่ง ส่วนหนึ่งได้ช่วยสะท้อนภาพรวมและบทเรียนการทำงานเครือข่ายภาคประชา สังคมชายแดนใต้ด้วย รวมทั้งชี้ให้เห็นปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยท้าทายในการ ขับเคลื่อนงานภาคประชาสังคม ดังนี้

ภาพรวมการทำงานของเครือข่ายประชาสังคมชายแดนใต้

ฐานคิดในการมองการทำงานของเครือข่ายประชาสังคม

แผนภาพ แสดงฐานคิดในการสังเคราะห์ภาพรวมการทำงานของเครือข่ายประชาสังคม

ในที่นี้ได้นำองค์ประกอบหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องในแนวคิดเรื่องประชาสังคมหรือสังคมพลเมือง (civil society) มาประยุกต์เป็นฐานคิดในการมองการทำงานของเครือข่ายประชาสังคมชายแดนใต้ ดังนี้

ประเด็นแรก **ฐานการพัฒนา การรวมตัว** ซึ่งแต่ละพื้นที่ แต่ละกลุ่ม องค์กร มีทุนทางสังคมไม่เหมือนกัน มีลักษณะกลุ่มก้อนที่มีพัฒนาการมาไม่เท่ากัน และทำให้จุดที่ยืนอยู่ในปัจจุบันมีความเข้มแข็งแตกต่างกันไป จึงจำเป็นต้องเข้าใจที่มาและมองเห็นความหลากหลายในเรื่องฐานเดิม ประเด็นต่อมาคือ **การพัฒนา ยกระดับขึ้นไปจากฐานเดิม** ซึ่งมักจะเกิดจากปัจจัยภายใน ประกอบกับอิทธิพลจากภายนอกที่เข้าไปหนุนเสริม สนับสนุน หรือกระตุ้น หรืออาจเกิดจากวิกฤตการณ์ สถานการณ์สภาพแวดล้อมร่วมกันที่ผลักดันหรือเรียกร้องให้ต้องมีการถักทอ ร่วมมือ รวมตัว

เคลื่อนไหวภายใต้กระแสของสังคมในช่วงหนึ่งๆ เช่น กระแสสิ่งแวดล้อม กระแสการสร้างสันติภาพในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ เป็นต้น ทำให้เกิดการหล่อหลอมตัวออกมาใหม่ขึ้นมา โดยอาจจะเกิดจากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เวทีวิสัยทัศน์ นำไปสู่ยุทธศาสตร์และแผนการทำงานหรือก่อรูปกลไกการทำงานบางอย่าง อาจมีการพัฒนาระดับตนเองอันเกิดจากการทำวิจัย เกิดจากการศึกษาเรียนรู้อยู่เสมอ เป็นต้น การพัฒนาระดับส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับฐานทุนเดิมที่มี โดยเฉพาะทุนทางสังคม แต่ขณะเดียวกัน เมื่อมีการขับเคลื่อนการทำงานไป ก็สามารถจะช่วยเพิ่มทุนทางสังคมขึ้นด้วย

นอกจากนี้ การดำเนินงาน การขับเคลื่อนของกลุ่มองค์กรประชาสังคม ต้องมีปณิธานหรืออุดมการณ์หรือคุณค่าร่วมบางอย่างที่ทำให้มีแรงบันดาลใจร่วมกัน เพื่อให้มีเป้าหมายและความมุ่งมั่นที่จะบรรลุถึง และนี่คือ

เชื้อเพลิงในการขับเคลื่อน ซึ่งเรียกว่า *คุณธรรมพลเมือง* (civic virtue) ที่คนทำงานมองเห็นว่าตัวคุณค่าหรือพลังที่ว่านั้นคืออะไร เช่น อาจจะเป็นศรัทธาในศาสนา พลังความรู้หรือพลังปัญญา สำนึกการจัดการตนเอง สำนึกรักท้องถิ่น สำนึกทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น ประเด็นต่อมาคือ *โครงสร้างพื้นฐานประชาสังคม* (civic infrastructure) ซึ่งช่วยเอื้ออำนวย รองรับ การดำเนินไปของกลุ่ม องค์กรเครือข่ายภาคประชาสังคม ประเด็นนี้มักเกี่ยวข้องกับเรื่องของผู้นำ กลุ่มผู้นำ โครงสร้างการบริหารจัดการ ช่องทางการสื่อสารระหว่าง สมาชิกเครือข่าย การจัดการความรู้หรือศูนย์ข้อมูล ตลอดจนการจัดการเรียนรู้เพื่อความเป็นพลเมือง (civic education) เป็นต้น และส่วนนี้เองที่ทำให้มองเห็นความเป็นตัวตนของแต่ละกลุ่มเครือข่ายได้ชัดเจนที่สุด ประเด็นสุดท้าย คือ *พื้นที่สาธารณะ* (Public space หรือ Public sphere) หรือพื้นที่กลางที่เชื่อมโยงสังคมกับรัฐ เป็นพื้นที่ที่พลเมืองสามารถสร้างความ คิดเห็นสาธารณะ มาร่วมกันทำหน้าที่ควบคุม ตรวจสอบการทำงานของอำนาจรัฐ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะ ดังได้กล่าวในบทที่แล้ว ซึ่งพื้นที่สาธารณะมีหลาย ประเภท เช่น พื้นที่สาธารณะทางนิเวศ (เช่น ลุ่มน้ำ ชายฝั่งทะเล) ทางศิลปวัฒนธรรม ทางการเมือง เป็นต้น

บทเรียนการทำงานของเครือข่ายประชาสังคมชายแดนใต้

 เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา องค์กร เครือข่ายภาคประชาสังคม สามารถเข้าถึงชุมชนกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น และสามารถทำงานได้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ตัวอย่างเช่น กรณีกลุ่มสตรี ที่มีการลงพื้นที่เจาะจงกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งมีการติดตามงานอย่างต่อเนื่อง

ทุนทางสังคมกับการพัฒนา ยกระดับการ

ทำงานของเครือข่าย ในแต่ละกลุ่ม องค์กรย่อมมีทุนทางสังคมของตนเอง อันหมายถึง ระบบความสัมพันธ์ในเชิง ก่อเกิด แบ่งปัน เช่น ในการทำกิจกรรมร่วมกัน การเรียนรู้ ร่วมกันและส่งผ่านข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน เช่นเดียวกับในงานเครือข่าย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความไว้วางใจระหว่างกัน ได้เรียนรู้ทุนที่แต่ละกลุ่มมีอยู่ อาทิ บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถของแต่ละองค์กรที่มีอยู่ในแต่ละจุดแต่ละพื้นที่ รวมทั้ง การแลกเปลี่ยนเชิงคุณค่า หรืออุดมการณ์ที่แต่ละกลุ่มยึดถือ ทำให้เกิดการยอมรับคุณค่าที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งกันและกัน รวมทั้งยังนำมาซึ่งการพัฒนา “คุณค่าร่วม” บางประการ เช่น การต่อสู้ในแนวทางสันติวิธี เป็นต้น ซึ่งหากมีการนำทุนเหล่านี้มาบูรณาการ ก็จะเป็นพลังของเครือข่าย

การเชื่อมโยงเครือข่าย การดำเนินงานตาม

โครงการ ช.ช.ต. โดยสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา มีส่วนสนับสนุนการเชื่อมโยงการทำงานในรูป “เครือข่าย” ของกลุ่ม องค์กรที่ทำงานใน 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ กลุ่มงานประชาสังคมชายแดนใต้ กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน และกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งในแต่ละเรื่อง ประกอบไปด้วยกลุ่ม องค์กรที่หลากหลาย และโดยมาก จะรวมตัวกันในโอกาสที่เฉพาะกิจ โดยให้มีการเชื่อมโยง ประเด็นและร่วมมือกันอย่างยืดหยุ่นในลักษณะของเครือข่าย เพื่อให้แต่ละกลุ่มยังคงรักษาอัตลักษณ์ภายในกลุ่มตน แต่ในความเป็นเครือข่าย ทำให้มีการเชื่อมโยงกันด้วยประเด็นเนื้อหาการทำงานที่มีเป้าหมายร่วมในเชิงยุทธศาสตร์มากขึ้น

การจัดการความรู้ การทำงานของทั้ง

4 เครือข่าย ได้นำฐานความรู้ งานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาหนุนเสริมการทำงานด้านเครือข่าย ทั้งในแง่ของ

การพัฒนาศักยภาพ ความรู้ความสามารถของกลุ่ม เครือข่ายเอง ในแง่ของการทำงาน พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและการแก้ปัญหาค่าไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ รวมทั้งในแง่ของการสื่อสารสาธารณะสร้างการรับรู้ในประเด็นที่กำลังขับเคลื่อน ต่อสังคม เช่น กรณีเครือข่ายเยาวชน มีการเชิญนักวิชาการมาให้ความรู้เกี่ยวกับอาเซียน กรณีเครือข่ายทรัพยากรซึ่งมีกลุ่มองค์กรที่ทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ควบคู่ไปกับ งานเครือข่าย ซึ่งมีต้นทุนเรื่องนี้อยู่แล้วพอสมควร กรณีเครือข่ายสตรีได้แลกเปลี่ยน ประสบการณ์กับผู้เชี่ยวชาญในประเด็น “สิทธิสตรีกับการพัฒนา” และการใช้ “กระบวนการวิถรณ์ญาณสาธารณะ” (public deliberation) เป็นเครื่องมือในการ ขับเคลื่อนสังคมในเรื่องการกระจายอำนาจของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ ซึ่งเป็น พื้นฐานในการขับเคลื่อนเครือข่ายไปสู่การยอมรับของภาคส่วนต่างๆ ได้มากขึ้น เป็นลำดับ

 โครงสร้างพื้นฐานของประชาสังคม ในความเป็นเครือข่ายซึ่งประกอบด้วย กลุ่มองค์กรต่างๆ ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกซึ่งมีความแตกต่างหลากหลาย จึงมักพบปัญหา ทำทนายเรื่องการทำงานแบบบูรณาการ เชื่อมโยงการทำงานขององค์กรเครือข่ายภาค ประชาสังคมซึ่งพบว่า บางเครือข่าย บางกิจกรรม ขาดการประสานงานเชื่อมโยงและ ขาดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้มีลักษณะแยกส่วน ขาดการบูรณาการหรือ ออกแบบการทำงานและบริหารจัดการร่วมกันอย่างเป็นระบบ แม้ว่าเป้าหมายของ โครงการ ช.ช.ต. จะต้องการแก้ไขปัญหาลักษณะนี้ก็ตาม อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าการดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายยังต้องการเงื่อนไขสนับสนุนอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ร่วมกัน การเสริมสร้างภาวะผู้นำในแต่ละกลุ่ม เครือข่าย เป็นต้น

 พื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่กลาง กล่าวได้ว่าโครงการ ช.ช.ต. ทำหน้าที่ สนับสนุนการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กว้างมากขึ้น ให้เป็นพื้นที่กลางสำหรับการ แลกเปลี่ยน ถกแถลง อภิปราย เรียนรู้ และปรึกษาหารือที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น อีกทั้ง ยังเอื้อให้เกิดการปะทะสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรม เพื่อจะได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น สภาประชาสังคมชายแดนใต้ ถือว่าเป็นมิติใหม่ เป็นเวทีความคิด

ที่ได้รวบรวมผู้คนหลากหลาย แม้มีความคิดเห็นแตกต่างกัน แต่ก็ร่วมงานกันได้ ภายใต้ฉันทามติของสภาฯ ซึ่งในทางอ้อมก็เป็นการกระตุ้นให้แต่ละกลุ่มต้องทำความรู้จักคนทำงานที่มีประเด็นร่วมกัน และยังเป็นสะพานเชื่อมสัมพันธ์ สร้างความไว้วางใจระหว่างกัน ภายใต้ประเด็นทางสังคมที่ก้าวข้ามความแตกต่างทางเชื้อชาติและศาสนาอีกด้วย

 รวมพลังผลักดันนโยบาย การรวมตัวในลักษณะเครือข่ายเชิงประเด็น และการร่วมมือกับองค์กรภายนอก ช่วยสร้างพลังและความมั่นใจให้แก่กลุ่มองค์กรต่างๆ อันเนื่องมาจากการเชื่อมโยง สังเคราะห์ประเด็น นำไปสู่การยกระดับการเคลื่อนไหวเชิงนโยบาย เพื่อเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างการพัฒนา ด้วยการยื่นข้อเสนอแนะทางนโยบายกับฝ่ายรัฐบาล ตัวอย่างเช่น การออกแถลงการณ์ของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ที่พยายามเสนอแนะทางนโยบายด้านความเป็นธรรม การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรง การยกเลิกการบังคับใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ และเรื่องการกระจายอำนาจเพื่อท้องถิ่นจัดการตนเองแก่ภาครัฐ เป็นต้น

ปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยท้าทาย

ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า มีบทเรียนด้านปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานที่น่าสนใจหลายประการ อาทิ

ปัจจัยสนับสนุน

 การทำงานในรูปแบบเครือข่าย ทำให้เกิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนให้มีพลังต่อรองกับภาครัฐ เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยวิธีการแบบสันติวิธี การทำให้เกิดพื้นที่กลางทางสังคมมากขึ้น โครงการนี้ให้บทเรียนที่ช่วยต่อยอด สร้างความหนักแน่นกับแนวทางไม่ใช้ความรุนแรงในการเผชิญกับความเห็นต่างจากการได้ทำงานร่วมกัน ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ดังจะเห็นได้จากงานความคิดของกลุ่มสภาประชาสังคมชายแดนใต้

กองเลขานุการและสำนักงานเครือข่ายเป็นกลไกสำคัญที่เป็นตัวขับเคลื่อนการทำงานในลักษณะเครือข่ายให้สามารถดำเนินงานได้ตามยุทธศาสตร์และเป้าหมายที่วางไว้ เพราะเป็นกลไกที่ทำหน้าที่ประสานการทำงานของสมาชิกกลุ่มองค์กร ที่เข้ามารวมตัวกัน เช่น กรณีสภาประชาสังคมชายแดนใต้ การที่สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนาเข้าร่วมเป็นกองเลขานุการของเครือข่ายฯ เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาระบบการทำงานของกองเลขานุการและสำนักงานเครือข่ายให้สามารถรองรับภารกิจที่เกิดขึ้นได้

ปัจจัยท้าทาย

การให้เวลา พบปัญหาข้อจำกัดด้านเวลาของคนที่ทำงาน ที่ไม่สามารถบริหารเวลาให้เพียงพอหรือเกิดความสมดุลกับการทำงานเครือข่าย เนื่องจากแต่ละคน/องค์กรมีภารกิจเป็นของตนเองอยู่แล้ว และไม่มีกระบวนการบริหารจัดการงานร่วมกันอย่างชัดเจน ทำให้การดำเนินโครงการเกิดความล่าช้า ไม่เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้เท่าที่ควร

ความมั่นคงของคนทำงานทางสังคม จากการดำเนินงานพบว่า องค์กรต่างๆ ในเครือข่ายทั้ง 4 เครือข่าย ต่างต้องเผชิญกับการเปลี่ยนบุคลากรองค์กรบ่อยครั้ง ทำให้งานไม่มีความต่อเนื่อง ไม่เป็นไปตามแผนงาน ส่วนหนึ่งมาจากการที่หลายคนมองว่าการทำงานเครือข่าย การทำงานภาคสังคม เป็นงานแบบอาสาสมัคร ไม่มีความมั่นคงหรือเป็นงานที่ไม่แน่นอน

กลไกประสานเครือข่าย เช่น กรณีของเครือข่ายเยาวชน พบว่า ขาดคนทำงานประสานในเชิงเครือข่าย เพื่อก่อให้เกิดความต่อเนื่องของกิจกรรมทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงาน

สถานการณ์ความไม่สงบ ยังเป็นข้อจำกัดต่อการรวมกลุ่ม การพัฒนา กลุ่ม องค์กร เครือข่ายต่างๆ

ทางสังคม โดยเจ้าหน้าที่รัฐมักให้ความสำคัญกับการทหารมากกว่าความมั่นคงของมนุษย์ นอกจากนี้โครงการพัฒนาของรัฐหลายโครงการยังเป็นส่วนที่ส่งผลในการกีดกันทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิม

ความขัดแย้งเชิงผลประโยชน์ เมื่อมีแหล่งทุนเข้ามาจำนวนมากจากภายนอก โดยทั่วไปแล้วจะก่อให้เกิดผลทั้งสองด้าน ด้านแรกเสริมแรงให้แก่การทำงานเครือข่ายของคนในพื้นที่ ในอีกแง่หนึ่ง เงินทุนจากภายนอกก็อาจจะกีดกันความร่วมมือของเครือข่ายที่มีมาก่อนนี้ เนื่องจากความขัดแย้งเชิงผลประโยชน์ในแต่ละกลุ่ม

เครือข่ายภาคประชาสังคมกับข้อเสนอแนะการพัฒนาสู่สันติภาพชายแดนใต้

การศึกษาเรื่องเครือข่ายประชาสังคมชายแดนใต้ภายใต้โครงการสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นเพื่อฟื้นฟูชายแดนภาคใต้ฯ ชี้ให้เห็นว่า การหนุนเสริมกลุ่ม องค์กรภาคประชาสังคมทั้งที่มีอยู่เดิมและที่รวมตัวกันใหม่ ในลักษณะเครือข่ายของทั้ง 4 เครือข่าย ได้แก่ สภาประชาสังคมชายแดนใต้ เครือข่ายสตรีชายแดนใต้ เครือข่ายเยาวชนพัฒนาสู่อาเซียน และเครือข่ายทรัพยากร มีผลต่อการพัฒนาความร่วมมือและต่อการพัฒนาศักยภาพของแต่ละเครือข่าย ให้เกิดความเข้มแข็ง หรือมีพลังต่อรองกับอำนาจต่างๆ มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังต้องเผชิญความท้าทายท่ามกลางบริบทความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนใต้ ที่สร้างข้อจำกัดในการรวมกลุ่ม องค์กรทางสังคม ขณะที่โครงการพัฒนาโดยภาครัฐที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการพัฒนาก็มีส่วนในการกีดกันทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิม

ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษา ชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายประชาสังคมชายแดนใต้ โดยเฉพาะในส่วน

ของความคิดความเชื่อ ทักษะที่เป็นอุปสรรคเบื้องต้นตลอดจนโอกาสในการสนับสนุนในส่วนที่สามารถเข้าไปมีอิทธิพลได้ เช่น ในเรื่อง การพัฒนาระดับการทำงานผ่านกิจกรรมเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอบรมเสริมความรู้ทักษะในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานประชาสังคม (civic infrastructure) สามารถหนุนเสริมเรื่องที่เป็นต่อการขับเคลื่อนเครือข่าย เช่น กลไกการประสานงานแหล่งทรัพยากร ช่องทางการสื่อสาร เป็นต้น ในเรื่องการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ ให้มีพื้นที่กลางสำหรับการแลกเปลี่ยนเพื่อกำหนดทิศทางในการดำเนินงานของเครือข่าย กระทั่งการรวมพลังผลักดันนโยบาย เป็นต้น โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ด้านความคิดความเชื่อ ทักษะ

 ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปรับทัศนคติที่มีต่อกัน โดยส่งเสริมให้เกิดทัศนคติแห่งการประสานความร่วมมือกันให้มากยิ่งขึ้น ภายใต้ความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ให้เกิดทิศทางการทำงานในแนวทางสันติวิธี ฝ่ายเจ้าหน้าที่ในองค์กรภาครัฐทั้งฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคงทุกระดับต้องไม่แทรกแซงการทำงานของเครือข่ายภาคประชาสังคม หากเห็นว่า กิจกรรมหรือแนวคิดใดมีประโยชน์ก็ควรส่งเสริม สนับสนุน โดยเฉพาะกับเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการที่ควรปรับทัศนคติ โดยมองว่าการทำงานของเครือข่ายภาคประชาสังคมต่างมีวัตถุประสงค์ เป้าหมายเดียวกันในการสร้างความมั่นคงและบูรณาภาพแห่งรัฐ เช่นเดียวกัน ฝ่ายภาคประชาสังคมเองก็ควรปรับทัศนคติมุมมองที่เห็นรัฐเป็นศัตรู

 ในส่วนของคนทำงานในภาคประชาสังคมเอง ควรปรับทัศนคติที่มองว่าการทำงานสังคมเป็นเพียงงานอาสาสมัคร ที่เหมาะสมเฉพาะกับผู้ที่ไม่มีภาระส่วนตัว หรือผู้ที่มีความเสียสละสูงเท่านั้น จึงสามารถเข้ามาร่วมทำงานในลักษณะนี้ได้ มาสู่การพิจารณาหาแนวทาง

ที่จะทำให้คนทำงานทางสังคมในกลุ่ม องค์กรของตนมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีความเป็นมืออาชีพ และทำให้เห็นความเชื่อมโยงว่า เนื้อหาหรือประเด็นที่เครือข่ายต่างๆ กำลังขับเคลื่อนนั้น เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของชุมชนหรือของตนๆ อย่างไร หากไม่ลุกขึ้นมาทำอะไรเลยจะเกิดผลอย่างไร โดยเฉพาะที่เห็นได้ชัดในเรื่องการอนุรักษ์และปกป้องทรัพยากรธรรมชาติของเครือข่ายทรัพยากร เป็นต้น ที่สำคัญคือ การพิจารณาหาแนวทางที่จะทำให้กลุ่ม องค์กรของตน เข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่จะมาหนุนเสริมการทำงานได้ ไม่ว่าจะในเรื่องเงินทุน ความรู้ และเทคโนโลยี เพื่อให้สามารถพัฒนาหรือดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องได้

ด้านโครงสร้างพื้นฐานประชาสังคม

 พัฒนาศักยภาพองค์กรโดยเฉพาะในแง่การบริหารเงินทุน ในรูปของการจัดตั้งกองทุน โดยการระดมเงินทุนจากภายในและจากแหล่งทุนภายนอก มีการบริหารจัดการที่เหมาะสมเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นการตั้งสหกรณ์ การพัฒนาสถาบันเงินทุนชุมชนหรือกองทุนชุมชน (Community Foundation) เป็นการวางรากฐานสร้างความเข้มแข็งด้านแหล่งทุนทรัพยากร ให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการพัฒนาทักษะและความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงแหล่งทุนต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศเพื่อให้องค์กรสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว

 แต่ละเครือข่าย ควรจัดตั้งและพัฒนาโลกาภิวัตน์การจัดการที่มีประสิทธิภาพ เช่น ในรูปกองเลขานุการ เพื่อให้การเชื่อมประสาน งานบริหารจัดการสามารถสนับสนุนงานปฏิบัติการได้อย่างคล่องตัว ซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการทำงานในลักษณะเครือข่าย

การหนุนเสริมโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ ในความเป็นองค์กร เครือข่ายที่มีชีวิต การเรียนรู้ถือเป็นหัวใจสำคัญ โดยเฉพาะความสามารถในการทำความเข้าใจสิ่งใหม่ๆ หรือสิ่งที่ยังไม่เรียนรู้ ซึ่งแต่ละเครือข่ายย่อมมีความสนใจและความต้องการแตกต่างกันไป ประเด็นหลักคือ ทำอย่างไรที่จะไม่ทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องของความบังเอิญ แต่เป็นเรื่องของการออกแบบที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาระดับการทำงาน ที่สอดคล้องกับเป้าหมาย เกิดการแบ่งปันความรู้ ซึ่งไม่ใช่เรื่องของการรู้เกี่ยวกับบางสิ่ง อันเป็นเรื่องของข้อมูลเท่านั้น แต่หมายถึงความสามารถในการลงมือทำที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะได้มาก็ด้วยการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยการแบ่งปันความรู้จะเกิดขึ้นเมื่อมีการเอื้ออำนวยหรือหนุนเสริมให้ผู้อื่นได้พัฒนาความสามารถในการทำงาน เรื่องนี้จึงเกี่ยวข้องกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยตรง ดังที่เห็นตัวอย่างได้ส่วนหนึ่งจากกรณีของเครือข่ายทรัพยากร ในเรื่องการอบรมการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้กับแกนนำเครือข่ายหลายพื้นที่ เป็นต้น

งานเครือข่ายแต่ละเครือข่ายควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารสาธารณะ สร้างความรู้ในความเคลื่อนไหว ส่งแรงกระเพื่อม และทำให้เกิดการเรียนรู้ของสังคมได้ ทั้งสาระในเรื่องเป้าหมาย ลักษณะการทำงานของเครือข่าย ตลอดจนจุดประเด็นที่จะส่งผลกระทบต่อส่วนรวม โดยคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาสาระ และช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมและสอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการสื่อสาร

ด้านทิศทางการทำงาน

การสนับสนุนเครือข่ายสตรี เครือข่ายเยาวชน เพิ่มมากขึ้น เพราะทั้ง 2 เครือข่ายถือได้ว่าเป็นกลุ่มเครือข่าย ที่มีพื้นที่แห่งประสบการณ์ และพื้นที่ยื่นทางสังคมไม่มากนัก สำหรับพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อเทียบกับพัฒนาการการทำงานด้านผู้หญิงและเยาวชนในระดับประเทศที่มีความก้าวหน้าไปไกล

การสนับสนุนองค์กรเครือข่ายผู้หญิงและเยาวชน ยังมีความสำคัญในแง่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพื้นที่ เนื่องจากในปัจจุบันถือเป็นทรัพยากรบุคคลกลุ่มหลักในการทำงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงการเสริมสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ควรส่งเสริม สนับสนุนให้มีการจัดทำประมวลจรรยาบรรณ (Code Of Conduct) ในแต่ละเครือข่าย ให้เกิดหลักการทำงานร่วมกันและเป็นหลักประกันของคนทำงานภาคประชาสังคม เพื่อเป็นการยกระดับการทำงานในรูปแบบเครือข่ายที่มีความชัดเจนและตรวจสอบได้ โดยผ่านการปรึกษาหารือร่วมกันออกมาเป็นมติของการทำงานสิ่งที่ปรากฏให้เห็นอยู่บ้างแล้วก็คือ สภาประชาสังคมชายแดนใต้ที่ได้ประกาศเจตนารมณ์ต่อสาธารณะ แต่หลักประมวลจรรยาบรรณนั้นจะเป็นหลักร่วมกันของคนทำงานในองค์กรเครือข่าย

...มีผู้กล่าวที่เล่นที่จริงไว้ว่า ความยุ่งยากเกี่ยวกับเครือข่ายทั้งหมดก็คือ มันค่อนข้างจะเลอะเลือน เรื่องเครือข่ายเมื่อนำมามองในฐานะความเป็นองค์กร ก็มีลักษณะกระจัดกระจายและไม่รวมศูนย์อีกต่อไป แล้วการขับเคลื่อนจะเป็นอย่างไร ประเด็นสำคัญขององค์กรที่ต้องการขยับหรือก้าวต่อไป ดูเหมือนจะหนีไม่พ้นเรื่องวิสัยทัศน์และผู้นำ ขณะที่ในการขับเคลื่อนการทำงาน เรามักต้องการทำในสิ่งที่แน่นอน ไปในทิศทางที่แน่นอน ดังนั้นย่อมาหมายความว่า ยังต้องการบทบาทการนำ แต่เป็นการนำที่แตกต่างออกไป ในความหมายที่หมายถึงการเลือกทำในสิ่งที่ถูกต้อง รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่สำคัญอย่างแท้จริงในระยะยาว ซึ่งเป็นเรื่องของวิสัยทัศน์และเป้าหมาย ไม่ใช่การกำหนดนโยบาย กำหนดกระบวนการ การใส่ใจกับการบรรลุประสิทธิภาพ วิศวกรรมระบบหรือจัดโครงสร้างให้มีประสิทธิผล ซึ่งเป็นเพียงเรื่องของการจัดการ หรือเป็นเรื่องของการถือหางเสือ

...ทว่าสำหรับองค์กร เครือข่ายในโลกยุคใหม่ที่ได้รับการมองในฐานะที่มีชีวิต มันเป็นเรื่องของการมองออกไปข้างหน้าว่าอะไรเป็นสิ่งที่กำลังมาถึง เป็นเรื่องของการสร้างสรรค์วิสัยทัศน์ที่มีความหมาย (ก่อนจะนำไปสู่การกำหนดขั้นตอนที่เหมาะสมกับวิสัยทัศน์) วิสัยทัศน์จักต้องร่วมกัน นั่นคือ ต้องมีความหมายต่อผู้คนที่เกี่ยวข้อง เป็นวิสัยทัศน์ที่ทำให้ผู้คนอยู่ในศูนย์กลางของเครือข่าย และบทบาทของผู้นำไม่ใช่เพียงแต่มีความรู้ลึกถึงวิสัยทัศน์เท่านั้น หากยังต้องสามารถหล่อหลอมวิสัยทัศน์ที่มีชีวิตเข้าสู่องค์กร เครือข่ายโดยรวม เพื่อให้ผู้คนรำลึกอย่างต่อเนื่องถึงสิ่งที่สำคัญและเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้ผู้คนรู้ว่าทำไมพวกเขาจึงมาอยู่ที่นี่

สยามปรกรณ์ปริวรรต

เป็นผลงานจากโครงการ “สยามปรกรณ์” เพื่อศึกษา สืบค้น ปริวรรต และจัดพิมพ์วรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลางโดยศูนย์สยามทรรศน์ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ปี 2554 โดยดำเนินการตามแนวคิดโครงการที่เห็นว่า วรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลางซึ่งจารลงสมุดข่อย และใบลานซึ่งยังไม่ได้ปริวรรตและจัดพิมพ์มีอีกเป็นจำนวนมาก การสำรวจพบทั้งนิทาน คำสอน ตำนาน วรรณกรรมศาสนาและประวัติศาสตร์ สำหรับเล่ม 3 นี้ผู้จัดนำรวบรวมวรรณกรรม 10 เรื่อง แบ่งเป็นวรรณกรรมศาสนา 3 เรื่อง นิทาน 4 เรื่อง วรรณกรรมพรรณนาอารมณ์ 1 เรื่อง และตำนาน 2 เรื่อง วรรณกรรมทั้งหมดได้ต้นฉบับมาจากหลายแหล่ง เช่น วัด หอสมุดแห่งชาติ เป็นต้น ศิขรา จุฑารัตน์ ประธานศูนย์สยามทรรศน์ศึกษา กล่าวว่า วรรณกรรมภาคกลางแม้จะมีที่มาจากรวมคดีเรื่องเดียวกัน แต่เมื่อแพร่กระจายในท้องถิ่นนั้นก็ย่อมถูกทำให้กลายเป็นท้องถิ่นนั้น เช่น คติความเชื่อ ฉาก และชื่อตัวละคร เป็นต้น

